

**Módszertani
segédanyag
diszlexiás gyermekek
iskolai
megsegítéséhez**

**Fekete – Darmos Ivett
Radics Márta**

Módszertani segédanyag diszlexiás gyermekek iskolai megsegítéséhez

Készítette:

Fekete-Darmos Ivett *gyógypedagógus*

Radics Márta *gyógypedagógus, logopédus*

Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat

Szeged

2018

ISBN 978-615-81142-6-4

Kiadó: Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat
6725 Szeged, Bécsi krt. 38.
A kiadásért Bacsa Judit főigazgató felel.

Borítót tervezte: Papfalvi Zsuzsa
Szerkesztette: Bánfi Ádám és Papfalvi Zsuzsa

Tartalom

1. Bevezető	5
2. A tanulási problémák megjelenési formái.....	6
3. Mi is valójában a diszlexia?.....	10
3.1. Mi alapján gyanakodjunk diszlexiára, avagy mik a diszlexia tünetei?	11
3.1.1 Az olvasás során megjelenő hibatípusok	12
3.1.2 Az olvasás tempójának lassúsága	12
3.1.3 A szövegértés zavara	12
3.1.4 Beszéd és nyelvi kifejezőképesség.....	12
4. Módszertani javaslatok	13
4.1. A tanítási folyamatban alkalmazható javaslatok	13
4.2. Heckelman-féle módszer	15
4.3. Otthon alkalmazható segítség.....	15
4.4. Gyarmathy Éva fejlesztési javaslatai.....	16
5. Videó ajánlások	17
6. Ajánlott honlapok	17
7. Ajánlott szakirodalom	18
8. Törvényi háttér	19
9. Záró gondolatok.....	20
10. Irodalomjegyzék.....	21
11. Mellékletek	23
1. sz. melléklet.....	23

1. Bevezető

A Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat az EFOP-3.1.6-16-2017-00020 pályázat keretében olyan kiadványok összeállítására vállalkozott, melyek segítik a szakembereket a különleges bánásmódot igénylő gyermekek ellátásában, a pedagógiai szakszolgálati feladatok értelmezésében, és hozzájárulnak ahhoz, hogy a pedagógusok és a szülők könnyebben eligazodjanak a szolgáltatások rendszerében. A különböző témákhoz kapcsolódó feladatgyűjtemények olyan tevékenységeket tartalmaznak, melyek játékos formában, mind otthoni, mint osztálytermi környezetben erősítik a terápiás/fejlesztő munka jótékony hatásait.

A jelen kiadvány azért jött létre, hogy segítséget nyújtson a diszlexiás tanulókat tanító pedagógusoknak és a szülőknek abban, hogy minél hamarabb felismerjék az olvasási zavar tüneteit, ismerjék meg az egyéni bánásmód érvényesülésének lépéseit, a segítségnyújtás, differenciálás különböző formáit, lehetőségeit.

Azért is fontos, hogy kiemelten foglalkozzunk a tanulási zavarral küzdő diákok felzárkóztatásának és az esélyegyenlőség megteremtésének témakörével, mivel a diszlexiás, azaz olvasási, szövegértési zavarral küzdő tanulók a fokozottan veszélyeztetett csoportba tartozónak számítanak az iskolai lemorzsolódás tekintetében. Ezt a tényt Rumberger (2012, in: Fehérvári, 2015) is alátámasztja. A legfontosabb egyéni tényezőként a tanulmányi eredményt (pl. bukás, teljesítmény, iskolaváltás) említi, mint az iskolai lemorzsolódást valószínűsítő egyik legfontosabb tényezőt.

Az 1999-es IALS (Nemzetközi Felnőtt Írásbeliség-vizsgálat) az OECD által kezdeményezett vizsgálat a 16 és 65 év közöttiek szövegértési teljesítményére volt kíváncsi. A felmérésben Magyarország nagyon gyengén szerepelt, "a magyarok kétharmada nem érti igazán, mit olvas az újságban, nem tud mit kezdeni a szépirodalommal, képtelen az önálló tanulásra" (Sándor, 2011, 21.). Ez az arány nem egyeztethető össze a diszlexiások arányával, így bízunk abban, hogy a füzetben összegyűjtött információk hozzájárulnak minden szövegértési problémával találkozó fiatal tanulási hatékonyságának növeléséhez.

Önmagában egy pedagógus nehezen tud elérni átfogó és tartós változást a diszlexiás tanulók tanulmányi eredményeinek javulásában, mert a tanulók teljesítményét számtalan tényező befolyásolja, de mindenképpen közvetlenül meghatározó szereppel bír a tanulók személyiségének fejlesztésén keresztül a tanulási motiváció növelésében.

A tanulási zavarok sikeres terápiájának kulcsa a szoros együttműködés megvalósítása a család, a pedagógus és a szakemberek között, mely átfogó hatással bír a tanuló iskolai teljesítményére.

*A tanulói teljesítményt befolyásoló tényezők
(dr. Dávid Márta, 2015)*

2. A tanulási problémák megjelenési formái

Fontos tisztázni a tanulási korlátok fogalmainak használatában megjelenő bizonytalanságokat, ugyanis sok félreértés származik ezek nem megfelelő, kevert értelmezéséből. Nem mindegy ugyanis, hogy milyen súlyosságú tanulási problémával áll szemben a szülő és a pedagógus, mivel mindegyik problémakör más-más, mégis olyan egymást átfedő fogalom, mely feltételezi az atipikus fejlődést és befolyásolja a tanulási készségeket.

A **tanulási nehézség** enyhe és átmeneti tanulási problémának tekinthető, amely lassabb haladást feltételez, amelyet többnyire egy hosszabb betegség, vagy családi, szociális stb. hátrány okoz. Fejlesztéssel, az okok megszüntetésével, a szülők és a pedagógusok együttműködésével kezelhető, nem feltétlen szükségeltetik hozzá gyógypedagógusi segítség (Petriné, 2003).

Bővebb információ:

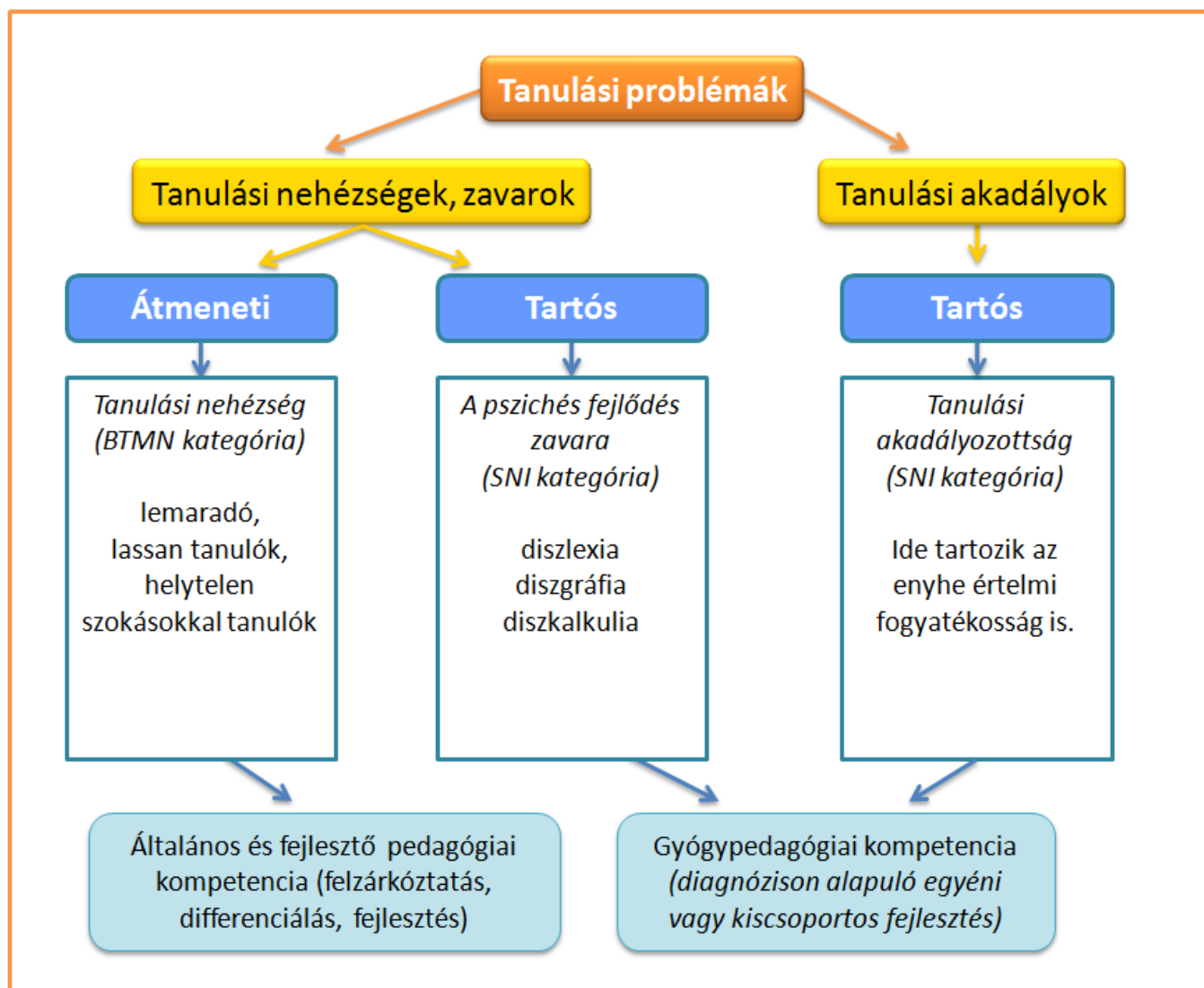
https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_519_42498_2/ch16s02.html

<https://ovonok.hu/2018/02/24128/>

Fejes József Balázs és Szenczi Beáta (2010): Tanulási korlátok a magyar és az amerikai szakirodalomban. *Gyógypedagógiai Szemle*, 38. 4. sz. 273-287.

http://www.staff.u-szeged.hu/~fejesj/pdf/Fejes-Szenczi_2010_Tan.kor.gyosze.pdf

A **tanulási zavar**, mint kategória összetett, az élet szinte minden területét átszövő probléma. A tanulási zavar olyan átfogó kifejezés, melyet azokra a tanulási korlátokra használunk, amik az intelligencia szinttől függetlenül okoznak jelentős eltérést az írás, az olvasás és/vagy a számolás elsajátításában. A zavarok az idegrendszer eltérő fejlődéséből és működéséből gyökereznek. A tanulási zavarokra sokan használják szinonimaként a részképesség-zavar meghatározást is. A tanulási zavarok tünetei gyakran már kora gyermekkorban megjelennek és felnőttkorban is fellelhetőek (Gyarmathy, 1996; Sarkady - Zsoldos, 1992).

A tanulási problémák fajtái (Farkasné nyomán, 2006)

A **tanulási akadályozottság** súlyosabb tanulási korlát, mely a tanulás minden területére vonatkozóan tartósan és átfogóan jelentkezik. A diákokra jellemző a megismerő funkciók (érzékelés, észlelés, figyelem, emlékezés, képzelet, gondolkodás), a beszéd és nyelvi készségek lassabb fejlődése és viselkedésszerű problémák is. Ebben az esetben már szükségessé válik a hosszantartó, intenzív gyógypedagógiai fejlesztés, terápia. Fontos, hogy a tanulási képességhez igazodó tanulási módszerek alkalmazása megvalósuljon (Dávid, 2015).

Az iskolában tanulási problémákkal szembesülő diákok esetében a kudarcok következtében nagy eséllyel alakulnak ki **másodlagos pszichés tünetek**, melyek befolyásolják az iskolai hatékonyságot, sikerességet, a továbbtanulási esélyeket.

A tünetek a következő formákban jelenhetnek meg:

- érzelmi labilitás;
- gyenge tanulási motiváció;
- olvasással kapcsolatos helyzetek tudatos kerülése;

- bizonytalanság a döntési helyzetekben, azok kivitelezése során eltéríthető, befolyásolható;
- hipermotilitás (gyakran matat, mocorog, nem tud egy helyben ülni, kapkod, alacsony a frusztráció toleranciája);
- a gyakori kudarcélmény önbizalomvesztéshez vezet;
- gátlásos személyiséggé alakulhat;
- vagy elhárító mechanizmust alkalmaz, bohóckodik, felülértékeli önmagát;
- kapcsolatteremtési nehézségek;
- vagy túlzott, válogatás nélküli barátkozás;
- gyenge eredményeik miatt az osztályközösségben peremgyerekké válhatnak;
- jellemző a pontatlanság, késés;
- környezetük, felszerelésük rendjére nem, vagy nehezen képesek ügyelni;
- írásbeli munkájuk külalakja hanyag (Sarkady - Zsoldos, 1992; Dékány, 1995).

Az olvasás, szövegértési gyengeség és a diszlexia következtében kialakuló pszichés zavarok megelőzésében “Haessing (1990. in: Dékány 1995) fontosnak tartja a tanár és a szülő minél emberségesebb és bátorító magatartását. Nevelési eszközeik közül ki kell törölni a megszégyenítést, az iróniát, csak elfogadható hozzáállás adhat sikert a pszichés zavarok leküzdéséhez”. Tehát ha a diszlexiás gyermek esetében a fentebb említett tünetek tartósan fennállnak, érdemes a probléma feltárásába és kezelésébe bevonni a családot és pszichológust is.

A **tanulási problémák oki háttere igen komplex**, és feltételezhetően személyenként eltérő. Az alábbi ábra azt szemlélteti, hogy a személyi és környezeti okok összefonódása révén általában több ok együttes jelenléte manifesztálódik végül is a tanulási problémában” (Dávid, 2015).

*A tanulási korlátozottságok okainak összefonódása
(Selikovitz, 1996 in: Dávid, 2015)*

3. Mi is valójában a diszlexia?

A tanulási zavarok körébe tartozik a diszlexia is, amely **az olvasási képesség és szövegértés súlyos zavara**. “Napjainkra a diszlexia népszerű, már-már szinonim kifejezéssé vált, s a gyengén olvasás nevesítésére nem csak a laikusok, hanem az oktatási szakemberek is széles körben és gyakran indokolatlanul használják. A fogalom ’felhígulása’ mögött elsősorban magának a jelenségnek a sokszínűsége és változékonysága áll” (Mohai, 2013, 6.). Az olvasási zavarok hátterében egyénenként nagyfokú különbséget mutatnak az okok, képességek és a tünetek.

A diszlexia **megjelenési formái változatosak**, így felismerésük sem egyszerű folyamat. Előfordul, hogy a tanulók képességei nem jelezték előre, hogy az iskolában majd az olvasás és írás elsajátításakor súlyos problémákkal fognak megküzdeni.

Fontos, hogy elkülönítsük a gyenge olvasást a diszlexiától. A gyenge olvasás háttérében sokszor környezeti tényezők állnak, melyekre a fentebbi ábra is utal.

A diszlexiás gyermekekre jellemző, hogy a fokozott iskolai és otthoni gyakorlás ellenére sem tapasztalható jelentős fejlődés. A tapasztalatok szerint **a gyermekek 7-10 %-a diszlexiás** (Meixner, 2000). „A diszlexia az írott szövegek kiolvasásában és ezért **megértésében is megnyilvánuló zavar**, súlyos alulteljesítés, amely az amúgy normál intelligencia alapján nem várható. (...) Az olvasás fejlődési zavarainak meghatározó jellemzői közül kiemelkedik a nyelvi képességek fejlődésének általános elmaradása, amelynek háttérében csak részben állnak nyelvspecifikus sajátosságok, tehát nem csak kifejezetten a magyar nyelvre jellemző. Bármilyen módon osztályozzuk is a diszlexiatípusokat, a deficitek között minden esetben jelen lesz a nyelvi rendszer működtetésének valamilyen zavara. Az összefoglaló statisztikák szerint (Ramus, 2003) a fejlődési diszlexiát mindig jellemző nyelvfejlődési elmaradás (leggyakrabban a fonológiai és más lexikonműveletek) gyakran társul a hallási (45%), a vizuális (29%) és a motoros (30-50%) rendszer zavarával” (Csépe 2006, 135). Az olvasási zavarokhoz gyakran társulnak helyesírási nehézségek is, amelyek serdülőkorra annak ellenére is megmaradhatnak, hogy az olvasási teljesítményben javulás tapasztalható. Társulva érzelmi és viselkedésbeli tünetek is gyakoriak lehetnek az iskoláskorban (BNO, Népjóléti Minisztérium, 2004).

A diszlexia az évek során **kompenzációs technikák** kialakulásával átalakul. Az adatok azt mutatják, hogy a 10 évnél idősebbeknél, egyes korábban mérhető deficittek eltűnnek. A gyerek és felnőtt diszlexiások tünetei közötti különbségeket az magyarázza, hogy a hiányosságok leküzdésére más és más megoldásokat találnak. A jól kompenzáló felnőttek esetében például csak a helyesírás bizonytalansága érzékelhető, mint a diszlexia maradványtünete (Csépe, 2006, 169).

Bővebb információ:

A diszlexia kialakulása. http://diszlexia.hu/diszlexia/1fejezet_d2.pdf

Lőrincz József (é.n.): Az írott nyelv zavarai: diszlexia, diszgráfia

<http://www.mlszsz.hu/files/Az%20%C3%ADrott%20nyelv%20zavarai.pdf>

Sándor Klára (2011): Olvasáskutatás. Eszterházy Károly Főiskola, Eger. 23-30. oldal

https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0005_06_olvasaskutatas_pdf/06_olvasaskutatas.pdf

3.1. Mi alapján gyanakodjunk diszlexiára, avagy mik a diszlexia tünetei?

A diszlexia tüneteit három nagy terület mentén csoportosíthatjuk (Meixner, 2000). A tünetek megjelennek **olvasási hibák** formájában, az **olvasás folyékonyságában, tempójában** és az olvasott **szöveg értelmezésében**. Önmagában csupán egy területen jelentkező markáns tünetek esetén is érdemes a diszlexiára gyanakodni, és a gyermeket komplex pszichológiai és gyógypedagógiai kivizsgálásra irányítani. A szakértői bizottsági vizsgálat folyamatát, mely a diszlexia diagnózisához vezet (lásd az 1. számú mellékletben).

3.1.1 Az olvasás során megjelenő hibatípusok

- betű-, szótagkihagyás,
- betűtévesztés,
- reverzió (visszafordítás/iránycsere),
- elővételezés (pl. csőre-csere),
- perszeveráció (A gyermek a fentebb olvasott szó egyik betűjét továbbviszi és téveszti vele az alatta lévő azonos helyen lévő betűt.),
- betű-, szótagbetoldás,
- szóroncs (Ha a betűk több mint 50%-át téveszti, vagy rosszul helyezi el.),
- rossz kombinációk (koppanást-kopogást),
- ismétlés (újrakezdés),
- szóolvasás megtagadása,
- összeolvasás késése,
- és rossz szótagolási technika,
- elsősők esetében a betűk összeolvasásának súlyos megkésése (ha még decemberben is szétesnek a két betűből álló szótagok).

A diszlexiások olvasásának jellemzői nem a hibafajták jellegzetességében keresendő, hanem azok előfordulásának gyakoriságában (Meixner, 2000).

3.1.2 Az olvasás tempójának lassúsága

Az olvasás tempója diszlexiások esetében gyakran erősen lelassult, melynek oka lehet pl.: az általánosan lassú pszichomotorium, amely abban az esetben helytálló, ha egyéb hétköznapi cselekvéseket is lassan végez. Az esetek többségében a lassú tempó hátterében a kialakulatlan olvasástechnika áll. Előfordulhat, hogy a gyermek a hibás olvasását szeretné így kompenzálni, ezért egy-egy szótagot, vagy szót némán vagy félhangosan is elolvas. Más esetekben csak szótagolva, szótöredékeket egymáshoz illesztve képes olvasni, miközben az iskolai követelmény a szóképes olvasás lenne (Meixner, 2000). Lőrík József (2015) kutatásai alapján arra a következtetésre jutott, hogy a második osztályos korban betűk olvasása során az ismétlés egyszeri megjelenése is szokatlanul magasnak számít. Az újrakezdések (amikor a gyermek a célszót első próbálkozásra nem olvassa el) magas aránya a kompenzációs stratégiák működését jelzi, különösen lassú olvasási sebesség mellett.

3.1.3 A szövegértés zavara

Diszlexiások esetén “egyesek elég jó olvasástechnika mellett semmit sem, vagy alig valamit értenek meg a szövegből, mások pedig igen sok hibával eltorzított szöveget is megértenek” (Meixner, 2000, 9).

3.1.4 Beszéd és nyelvi kifejezőkészség

A diszlexiások között gyakrabban fordul elő artikulációs zavar. Szókincsük alacsony, ami abban jelenik meg, hogy kevés aktívan használt szavuk van, nehezebben tanulnak új szavakat, illetve gyakoriak a szótalálási nehézségek. A szókincs zavarai az iskolai leketanulást is megnehezítik, mivel nehezen birkóznak meg a nagy mennyiségű új kifejezés értelmezésével (Meixner, 2000).

4. Módszertani javaslatok

“A tanárnak el kell kerülnie, hogy a diszlexiás gyermeket az osztályban kinevessék, és kicsüfolják. A tanár nevetségessé tévő magatartása, és az ezt követő kollektív kinevetés minden gyermek számára érzelmileg sokkoló élmény, amely még ha csak egyszer is fordul elő a gyermek életében, a jövőre nézve egy félelemmel teli, kerülő magatartást vészt a gyermekbe. Ezt nevezik szégyen sokknak. Szégyen sokk meghatározás: a szégyen sokkban a szív csaknem megáll a rémülettől, aztán örült izgalomban ver, a gyerek egyre jobban elpirul, tudata beszűkül, nem hall és nem lát, s legszívesebben a föld alá szeretne süllyedni” (Feketéné in: Dékány, 1995).

Bővebb információ:

Szégyensokokról bővebben: Kohlmann Ágnes (2010): Diszlexia és az idegennyelv-oktatás.

Iskolakultúra. 2010. (20. évf.) 10. sz. 42. oldal (Kiegészítő információk a tanulás folyamatáról című bekezdés)

http://real.mtak.hu/57850/1/14_EPA00011_iskolakultura_2010-10.pdf

4.1. A tanítási folyamatban alkalmazható javaslatok

Az alábbiakban olyan gondolatokat, módszertani javaslatokat gyűjtöttünk össze és fogalmaztunk meg, amelyek segítséget jelenthetnek a pedagógusok számára azon problémák megoldásában vagy megszüntetésében, amelyek a diszlexiás tanulók tanulási-tanítási folyamatában, a tananyagok elsajátítása során megjelenhetnek.

- Egy szövegrészlet elolvasása után segítség lehet a diszlexiás tanulónak, ha annak tartalmát más szavakkal összefoglalva emeljük ki, ezzel segítve a megértést.
- Tanítsuk meg, hogy olvasás után térjen vissza az instrukcióra!
- Ha nem érti meg a szóbeli instrukciót, akkor először kérjen ismétlést és csak utána segítséget!
- Szimbólumok, képek alkalmazásával segíthetjük a tanulót az írott instrukciók megértésében, annak nehézségi fokának megítélésében.
- Azoknak a diszlexiás gyermekeknek, akiknek az olvasástechnikája jelentősen elmaradó (nem képesek folyamatos olvasásra, gyakran javítják önmaguk, nagyon lassú tempóban olvasnak) segítséget jelent, ha a tankönyvi szövegeket, az órán kapott feladatokat szótagolt formában kapják meg. Ajánljuk fel számára, hogy összefüggő szöveg olvasásához használjon sorvezetőt.
- Tanítsunk meg a tanulóknak minél többféle olvasási stratégiát! Érjük el, hogy az alsó tagozat végére tudatosan alkalmazzák azokat!
- A hosszabb tananyagokból készítsünk rövid, egyszerűen megfogalmazott mondatokkal kivonatokat, vázlatokat, amiket a tanuló könnyebben tanulhat meg!
- Tanítsunk meg a grafikus szervezők használatát, mint például táblázatok, gondolattérképek, ábrák készítése!

Bővebb információ:

<https://www.storyboardthat.com/hu/articles/e/grafikai-szervez%C5%91k>

Marton Eszter (2013): *Az iskoláskor pedagógiája*. ELTE-BGGYK

https://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tamop412A/20090007_iskolaskor_pedagogiaja/TANANYAG/07_1.html

dr. Steklács János (2014): A szövegértési stratégiák szerepe a hatékony tanulásban

https://www.ofi.hu/sites/default/files/attachments/steklacs_janos_a_szovegertesi_strategiak_szerepe_a_hatekony_tanulasban.pdf

dr. Steklács János: Olvasási stratégiák, szövegértő olvasás. Az olvasásértés tanítása és fejlesztése a stratégiai olvasásra épülő kísérleti fejlesztőprogramban

<http://rmpsz.ro/uploaded/tiny/files/magiszter/2006/osz/20.pdf>

Annuska Zsuzsanna és Ténai Nóra: A szövegértés fejlesztése különböző szövegtípusokkal

<http://folyoiratok.ofi.hu/uj-kozneveles/a-szovegertes-fejlesztese-kulonbozo-szovegtipusokkal>

- Alakítsunk heterogén tanulópárokat, figyelve a rotációra! Ezáltal fejlődik a magyarázatot adó tanuló szókincese, szociális érzékenysége is, valamint számára is megkönnyíti a tananyag bevéését. Segítséget jelent továbbá, hogy a diák a kortárs kifejezésekkel, szófordulatokkal fog magyarázni, mely szintén segíti a megértést.
- Szánjunk sok időt a szókincs bővítésére! Játsszunk gyakran szókincsbővítő játékokat, társasjátékokat a tanórákon és szabadidőben is! Minden órán használjuk a tankönyv szövegét is, mert pedagógusként a megértés megkönnyítésére szóban egyszerűsítjük azt. Az új fogalmakat, szavakat, kifejezéseket gyakran, többféle helyzetben mondjuk és mondassuk ki a diákokkal a tanórákon! Készítsünk a gyerekekkel közösen rövid szöszedeteket! Jelöljük meg ők a tankönyvekben az ismeretlen szavakat, mert így nem csak azokat magyarázzuk, amiről azt feltételezzük, hogy ők nem ismerik a jelentését!
- A diszlexiás tanulók figyelme fáradékonyabb. Feladatváltásokkal, mozgásos, játékos feladatok közbeiktatásával figyelmük terjedelme növelhető!
- A diszlexiás tanulók rövid távú emlékezete, munkamemóriája gyakran gyengébb, ezt a területet tanórákon is fejleszthetjük memóriagyakorlatokkal!
- "Egy gyerek mindig partnertől tanul, legyen az akár egy személy vagy könyv. A partnertől szerzett tudás az agy különböző területein nem fogalomlistákban, hanem asszociációs lehetőségek mintázatában tárolódik. Ezért minél több beviteli csatornát használunk, minél sokszínűbben magyarázunk, szemléltetünk, munkáltatunk, annál tartósabban tárolódik a tudás" (Vester, 1996, 33. o. in: Kohlmann, 2010).
- Ha a gyermek nem figyel az órán, az jelentheti azt, hogy elfáradt, vagy azt is, hogy nem érti, hogy miről van szó, elvesztette a fonalat.
- A kooperatív és projekt munkaformák ösztönzőleg hatnak a tanulási zavaros gyerekek készség- és képességfejlődésére! Alkalmazhatjuk a gamifikáció módszerét is a tanulási motiváció növelésére! Az oktatáshoz kapcsolódó gamifikáció (játékosítás) során a pedagógusok olyan játékmecchanizmusokat

alkalmaznak a tanítás, értékelés, számonkérés folyamán (pl. pontok megszerzésének lehetőségét, szintlépéseket, kitűzők, jelvények megszerzésének lehetőségeit), amiktől a tanulási folyamat érdekesebb, motiválóbb és eredményesebb a diákok számára.

Bővebb információ:

https://gamifikacio.blog.hu/2017/04/06/mi_is_az_a_gamifikacio

<https://tka.hu/nemzetkozi/6575/jatekositas>

<https://prezi.com/hvbdktohevy0/gamification-a-magyar-oktatasban/>

4.2. Heckelman-féle módszer

A szövegek osztályszintű, közös olvasása esetén alkalmazni lehet a Heckelman-féle módszer elemeit. Ebben az esetben a pedagógus a diszlexiás diák mellől vezeti az olvasási folyamatot.

- “A tanár kiválaszt egy olyan szöveget, amely illeszkedik a diák olvasási szintjéhez.
- A tanár a diák mellé ül úgy, hogy a fülébe tudjon beszélni.
- A diák ráteszi a mutatóujját a tanár mutatóujjára, miközben együtt olvasnak.
- A tanár a kiolvasandó szavak alatt vezeti az ujját.
- A tanár a diáknál valamivel gyorsabban olvas (előolvas), mint a diák, ezzel modellálja a kívánatos olvasási fluenciát és intonációt stb.
- A tanár addig vezeti így az olvasást, amíg a diák már magabiztosnak nem érzi magát ebben.
- A NIM-intervenció végén a diák visszamondja a szöveget a tanárnak, és felel a szövegértést vizsgáló kérdésekre” (Fisher és mtsai in: Juhász, 2018).

4.3. Otthon alkalmazható segítségék

- Vegyék fel magnára az utasításokat, olvasmányokat, szövegeket vagy a megbeszélések tartalmát!
- Rendszeresen tartsanak pihenőket!
- Tanulják meg és gyakorolják a relaxációt (Csiszár, 2011).
- A diszlexiások használjanak olvasás közben az ujjukat, sorvezetőt, könyvjelzőt, vagy olyan vonalzót, amely jelzi, hogy éppen hol tartanak.
- A számítógépes feladatok megoldása során egyes gyerekeknek segítséget jelenthet, ha egér lelassításával tudják növelni a feldolgozási időt.
- Az idői tájékozódás gyakori érintettsége miatt ajánlott a napi, heti és havi tennivalóról, feladatokról táblázat vezetése.
- A nyugodt tanulási környezet kialakítása hozzájárul a diszlexiából adódó kellemetlenségek csökkentéséhez
- Az idegen nyelvek írásbeliségének tanításával, diszlexiások estében mindenképp várjuk meg a harmadik osztályt (addig persze hallás után ismerkedhet a gyermek az idegen nyelvvel)!
- Az iskolában a “türelem” legyen a jelszó, hiszen a diszlexiás gyermekeknek átlagosan kétszer annyi idő szükséges az írást, olvasást igénylő feladatok megoldásához, mint jobban olvasó társaiknak.

- A tanítók ne fél év alatt tanítsák meg olvasni a gyerekeket, hanem adjanak nekik elég időt és így lassan, a “hangoztató- elemző-összetevő”-módszert alkalmazva, szótagolva vezessék be őket az olvasás tudományába.
- Fontos hangsúlyozni a tanítók számára, hogy az olvasás tanulásának a megfelelő szintű anyanyelvi tudás, a beszédészlelési és beszédmegértési folyamatok egészséges működése is szükségeltetik.
- Ha úgy tapasztalják, hogy a gyermeknek problémái vannak az anyanyelv feldolgozásában (a vizuális vagy az akusztikus feldolgozásban), az olvasástaniítást más módszerekkel kezdjék el, mint a tipikus fejlettségű gyermekeknél, illetve irányítsák a gyermeket a fejlesztő szakemberekhez (pl. Meixner-módszer).
- A szakemberek azt tanácsolják a tanítóknak, hogy az első tanévet csak a betűtanításra, kapcsolásra, szótagolásra, hangoztatásra fordítsák és csak a második tanévben gyakorolják a folyamatos tempójú olvasást.
- Figyeljünk oda a gyermek észlelési és mozgási képességeinek fejlesztésére is. A versmondás, éneklés, mesemondás nagyban segíti a kicsik nyelvi fejlődését.
- Ne hagyjuk abba a felolvasást, amikor a gyermek már maga tud olvasni, hiszen a felolvasások rendkívül fejlesztően hatnak, mivel a gyermeknek ilyenkor sorban kell követnie az eseményeket, vizuális ingerek nélkül is.
- A sport jól fejleszti az észlelés és mozgás összehangolását, ezért tudatosan játsszon, sportoljon minél többet a gyerek!

Bővebb információ:

<http://www.strokeinfo.hu/relaxacios-gyakorlatok/>

<http://bagdibella.hu/blog/top-10-relaxacios-technika-gyerekeknek/>

<https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412b2/2013>

[0002_tanulasmodszertan/tananyag/JEGYZET-09-1.4. A tanulasi kornyezet kia.scorml](https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412b2/2013)

4.4. Gyarmathy Éva fejlesztési javaslatai

- Szólítsuk meg és vegyünk fel szemkontaktust a gyerekekkel, mielőtt szólunk hozzá. Egyszerre minél kevesebb utasítást adjunk, és azokat írjuk fel a táblára, írásvetítőre vagy papírra!
- Hagyjuk a gyermeket, hogy megfigyeljen másokat, mielőtt az új feladattal megpróbálkozik!
- Kerüljük el az időre mért feladatokat, dolgozatokat, versenyeztetést. Inkább saját rekordjait próbálja megdönteni otthon vagy egyéni foglalkozáson!
- Lehetőleg szóban mérjük fel tudását, és képességeit az átlagosakhoz és a hozzá hasonló nehézségekkel küzdő tanulókhoz viszonyítsuk!
- Tartsuk közelünkben, az elterelő zajoktól távol a gyermeket, biztosítsunk nyugodt helyet munkájához!
- Szoktassuk rá emlékeztető listák készítésére elkerülendő az elfelejtésekből adódó problémákat!
- Kerüljük a nyers memorizálást, inkább összefüggéseket tanítsunk!
- Használjunk gyakran humort a kommunikációban!

- Engedjük, hogy felfedezze saját problémamegoldó módszereit. Adhatunk nehezebb elvonatkoztatást kívánó feladatokat még akkor is, ha más típusú egyszerűbb, feladatokkal nem boldogult!
- Próbáljunk kapcsolatot találni a tananyag és a gyermek tevékenységei, érdeklődési köre között!
- Használjunk vizuális és kézzel megfogható, tapintható anyagokat, eszközöket!
- Segítsük kompenzációs eszközökkel és technikákkal - helyesírási kézisztár, írógép vagy szövegszerkesztő használata, magnó, hangrögzítő - a leckék megtanulását!
- Hasznos lehet vizualizációs technikák és egyéb emlékezetfejlesztő gyakorlatok megtanítása!
- Koncentráljunk erősségeire, találjuk meg a sikeres területeit a gyenge pontjai helyett. Ezeknek a nehézségeknek a korrekciója a 9. éven túl egyre kevésbé hatásos ismétlési gyakorlatokkal. Az unalmas feladatok ráadásul igen kellemetlen élményt jelentenek a gyerekeknek, elfordíthatják a foglalkozásoktól!
- Biztosítsuk a gyereket arról, hogy nehézségein túl fog jutni. Mondjuk el, hogy nagyon sok felnőtt sikeresen kompenzálja ilyen jellegű problémáit!
- Mutassunk be alkotókat, olyan felnőtteket, akik az övéhez hasonló hátránnyal sikeresekké váltak. Lehet, hogy már a családjában találunk ilyeneket! (Gyarmathy, 1995).

5. Videó ajánlások

Taigetosz törvény értelmezése,

segédlet: <https://www.youtube.com/watch?v=d4KiY8QlKWs>

Mi az oka az olvasási zavaroknak és

nehézségeknek? <https://www.youtube.com/watch?v=-pA6pbna9m4>

Diszlexia narratív film: <https://www.youtube.com/watch?v=kNJDajrOrv8>

Híd a szóbeliség és az írásbeliség között.

<https://www.youtube.com/watch?v=IQXlGbfie48>

6. Ajánlott honlapok

<http://www.csmpsz.hu/>

<https://gyereketeto.hu/>

<http://www.okosdoboz.hu/>

<https://krasznaresfiai.hu/2017/06/22/ingyenes-olvasasfejlesztő-program/>

<https://olvasastanitas.hu>

<http://www.diszlexia.hu/>

<http://www.diszlexia.info/index.html>

Gondolattérkép <http://www.diszlexia.hu/Cikkek/mindmaptani.pdf>

Segítség a diszlexiás tanulónak http://diszlexia.hu/diszlexia/3fejezet_d2.pdf

Tananyagok előkészítése a diszlexiás tanulók számára

http://diszlexia.hu/diszlexia/4fejezet_d2.pdf

7. Ajánlott szakirodalom

Adorján Katalin (2008): *Gyakorlóanyag dyslexiás gyermekek részére I.-II.-III.* Meixner Műhely.

Boér Zsuzsa (é.n.): *Nyelvi képességfejlesztés Logico Primo és Logico Piccolo feladatkártyákkal – a fonológiai tudatosság.* <http://logopedia.reblog.hu/logico>

Gergényiné Németh Erika - dr. Szamosiné Nagy Sára (2014): *Gyakorló feladatok diszgráfiás és diszlexiás gyerekeknek.* CSBOOK Kft.

Grétsy László (2012): *Nyelvi Játékaink nagykönyve.* Tinta Tankönyvkiadó, Budapest. http://www.tinta.hu/Nyelvi_jatekaink_nagykonyve

Dr. Hajdúné Csakajda Ildikó (2010): *Lépésenként kicsiknek, nagyoknak. Helyesírást és szövegértést fejlesztő gyakorlatok.* Pedellus Tankönyvkiadó Kft., Debrecen.

H. Molnár Emese: *A szövegfeldolgozás elmélete és gyakorlata alsó tagozaton.* Online tananyag. „Mentor(h)áló 2.0 Program” TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0008 projekt. SZTE JGYPK

http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/A_szvegfeldolgozs_elmlete_s_gyakorlat_a_als_tagozaton/index.html

Dibás Gabriella (2005): *101 memóriafejlesztő módszer. Játékok-fejtörők-stratégiák.* Reader's Digest Kiadó Kft., Budapest.

Juhász Valéria – Kálló Veronika (2017): A szótagtudat fejlesztése óvodás-, illetve kisiskoláskorban. *Anyanyelv-pedagógia.* X. évfolyam, 2017/3. http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/img/keptar/2017_3/Anyp_X_2017_3_3.pdf

Kengyelne Tusor Magdolna (2013): *Írni, olvasni jó(l)! Tanári-tanulói segédanyag a rész-képesség-gyengességben szenvedő gyermekek terápiájához.* Krasznár és társa Könyvker Bt., Budapest.

Kiss Veronika, Csempesz Péter és Fejes József Balázs (2015): Motiváció Ösztöndíjprogram - Egy szövegértést fejlesztő mentorprogram koncepciója és tapasztalatai. *Anyanyelv-pedagógia,* 8. 1. sz. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=556>

Kőpatakiné Mészáros Mária: *Összefüggések: NAT- Irányelv - Kerettantervek. Felkészülés az SNI tanulók nevelésének további feladataira.* Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

http://www.barcsi-debr.sulinet.hu/wp-content/uploads/2014/02/tanterv_2012.pdf

dr. Lovász Gabriella (2009): *Szótekerő.* Műszaki Könyvkiadó Kft., Budapest.

Maczák Ibolya (2016): Nemzetközi kitekintés. Felmérések, jó gyakorlatok, jövőkép. *Anyanyelv-pedagógia.* 2016/1.

<http://folyoiratok.ofi.hu/uj-kozneveles/nemzetkozi-kitekintes>

Magyar Szókincstár. Rokon értelmű szavak, szólások és ellentétek szótára. Tinta Könyvkiadó, Budapest.

Oroszlány Péter (2002): *Dinamikus olvasás. Számítógépes szövegértés-fejlesztő program 13-18 éveseknek.* AKG Kiadó, Budapest.

Raácz Judit (2011, szerk.): *Szövegértés lépésről lépésre.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Szókincsháló BLOG <http://szokincshalo.blogspot.com/>

Takácsné Nagy Judit (2011): *Jól olvasom, jól értem. A verbális gondolkodás és szövegértelmezés gyakorlatai a magyar szólások, közmondások felhasználásával 10-18 éves tanulók számára.* Logopédiai kiadó, Budapest.

Vannay Aladárné (2006): *Gondolkodj és írd!* Logopédia Kiadó, Budapest.

Ványi Ágnes, Schwalmné Navratil Katalin (2006): *Mi? Mi! avagy diszlexiás (kép)regény. Gyakorlókönyv nehezen olvasó gyermekeknek.* Calibra Kiadó, Budapest.

8. Törvényi háttér

A Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvei, törvényi háttere megfelelően kidolgozott. Annak ismerete előfeltétele a sajátos nevelési igényű tanulók ellátásának megfelelő megszervezéséhez, tanórai, és iskolán kívüli megsegítéséhez.

- 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200032.EMM×hift=20170831&txtreferer=A1100190.TV> 9.2.2.1.
- NAT:<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200110.KOR&searchUrl=/gyorskereso%3Fkeyword%3Dnat>
- Kerettanterv:
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200051.EMM&searchUrl=/gyorskereso%3Fkeyword%3Dkerettanterv>
- A köznevelési törvény:
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100190.TV>
- Tájékoztató a sajátos nevelési igényű, illetve a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulók estében az érettségi vizsgán alkalmazható „mentesítések” szabályairól:
https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/erettsegi/erettsegi_SNI_BTMTaj2012okt.pdf
- A pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről:
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300015.emm>

9. Záró gondolatok

A tanulási zavarok kezelésében szükség van olyan odafigyelő, érzékeny pedagógusokra, akik a tanulók problémái mellett a kiemelkedő képességekre is felfigyelnek, segítve ezáltal a gyermekek önértékelésének helyreállítását, továbbá pedig képességeik teljesítményekben való realizálását.

A tehetségek energiabázisa hatalmas. A tehetség mindig alkotó, ezáltal feszültségcsökkentő hatással bír. A tehetség az egyik olyan hajtóerő, mely lehetőséget ad a kiemelkedésre. Éppen ezért fontos, hogy a különböző alapokról induló, különböző tehetségek számára is megadjuk a lehetőséget a kibontakozásra, ezzel is megelőzve azt, hogy a feszültségét ne önmagán, vagy társain, esetleg szűkebb, vagy tágabb környezetén vezesse le.

10. Irodalomjegyzék

Csépe Valéria (2006): *Az olvasó agy*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Csiszár Orsolya (2011): *A nyelvi zavarok megjelenési formáinak és következményeinek vizsgálata (A diszlexia, mint szindróma elemzése)*. Doktori disszertáció. ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest.

<http://doktori.btk.elte.hu/lingv/csiszarorsolya/diss.pdf>

dr. Dávid Márta (2015): *Speciális igényű hallgatók/tanulók a felsőoktatásban és a felnőttképzésben*. Digitális tananyag. KEZEK, Észak-Magyarország Felsőoktatási Intézményeinek együttműködése, Eger.

http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/kezek/03_david_04_15/index.html

Dékány Judit (1995): *Kézikönyv a diszkalkulia felismeréséhez és terápiájához*. BGGYTF, Budapest.

Farkasné Kristóf Zsuzsanna (2006): Lehetőségek a tanulási problémák korai felismerésében és megelőzésében. In: *Új pedagógiai szemle*, 2006. (56. évf.) 6. sz. 98-106. old.

<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00104/2006-06-mu-Farkasne-Lehetosegek.html>

Fehérvári Anikó (2015): Lemorzsolódás és a korai iskolaelhagyás trendjei. In: *Neveléstudomány: oktatás-kutatás-innováció*, 2015. (3. évf.) 3. sz. 31-47. old.

http://nevelestudomany.elte.hu/downloads/2015/nevelestudomany_2015_3_31-47.pdf

Gyarmathy Éva (1995): Kreatív tehetség és tanulási zavarok. In: Balogh, L.,

Herskovits, M. és Tóth, L. (szerk.): *Tehetség és képességek*, KLTE Pedagógiai-Pszichológiai Tanszék, Debrecen, p. 199-217. o.

<http://www.diszlexia.hu/Tehtan.htm>

Gyarmathy Éva (1996): *Tanulási zavarokkal küzdő tehetséges gyerekek azonosítása*. PhD disszertáció. Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen.

Juhász Judit - Mihályi Krisztina (2015): A pedagógus kulcsszerepe a középfokú oktatásból történő lemorzsolódás megelőzését célzó jelző- és pedagógiai támogatórendszerben hazai és nemzetközi példák alapján. In: *Neveléstudomány: oktatás-kutatás-innováció*, 2015. (3. évf.) 3. sz. 17-30. old.

http://nevelestudomany.elte.hu/downloads/2015/nevelestudomany_2015_3_17-30.pdf

dr. Juhász Valéria (2018): A szövegértés-fejlesztési stratégiák hatékonyságáról. *Új Pedagógiai Szemle*, 2018/3-4.

<http://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/a-szovegertes-fejlesztési-strategiak-hatekonysagarol>

Kazal Kolos, Diszlexia.Info

<http://www.diszlexia.info/index.html>

Lőrík József (é. n.): *Az írott nyelv zavarai: diszlexia, diszgráfia.*

<http://www.mlszsz.hu/files/Az%20%C3%ADrott%20nyelv%20zavarai.pdf>

Meixner Ildikó (2000): *A dyslexia prevenció, reedukáció módszere.* ELTE BGGYFK, Budapest.

Mohai Katalin (2013): *Szemponatok az olvasási zavarok azonosításához és differenciáldiagnosztikájához.* Doktori (PhD) disszertáció.

Népjóléti Minisztérium (2004): *BNO-10 zsebkönyv. DSM-IV-TR™ meghatározásokkal.* Animula Kiadó, Budapest.

Petriné Feyér Judit: A különleges bánásmódot igénylő gyermek a tanulási folyamatban. In: Falus Iván (2003, szerk.): *Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanulásához.* Digitális tananyag. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt.

https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_519_42498_2/index.html

Sándor Klára (2011): *Olvasáskutatás.* Eszterházy Károly Főiskola, Eger.

Selikovitz Márk (1996): *Diszlexia és egyéb tanulási nehézségek.* Medicina Kiadó, Budapest.

https://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjf2p6b_8LcAhUTQMAKHxUdAC0QFjAAegQIAhAC&url=https%3A%2F%2Fwww.tankonyvtar.hu%2Fhu%2Ftartalom%2Ftamop425%2F0005_06_olvasaskutatas_pdf%2F06_olvasaskutatas.pdf&usg=AOvVaw3A2hdY8T7VTc-fCwllnLtb

Steklács János (é.n.): *Olvasási stratégiák tanítása, tanulása és az olvasásra vonatkozó meggyőződés.* Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest.

http://ofi.hu/sites/default/files/schoolbook/documents/Olvasas_betekintd394.pdf

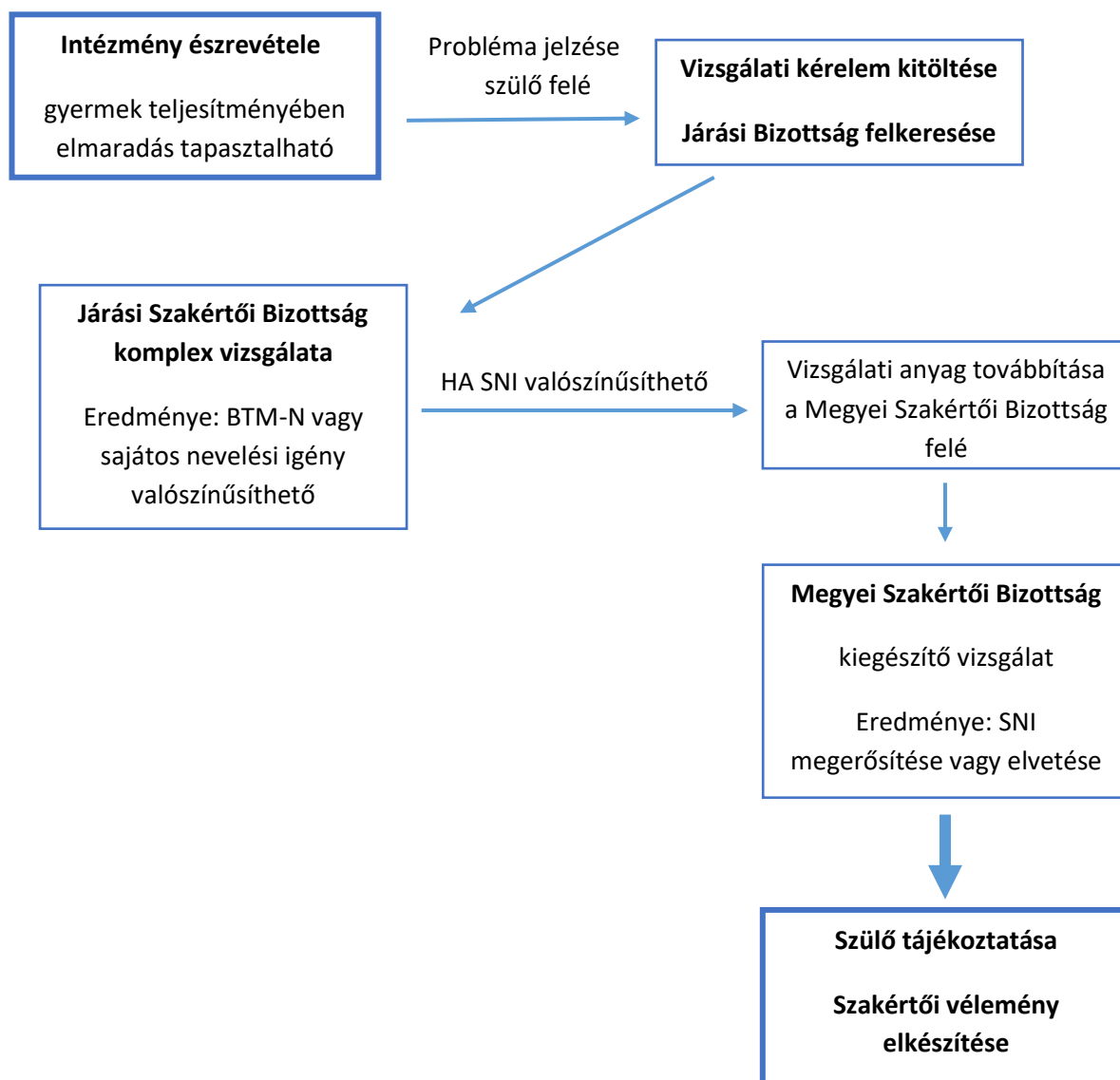
Zsoldos Márta és Sarkady Kamilla (1992): *Szűrőeljárás óvodáskorban a tanulási zavar lehetőségének vizsgálatára: MSSST (Meeting Street School Screening Test – MSSST)* Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest.

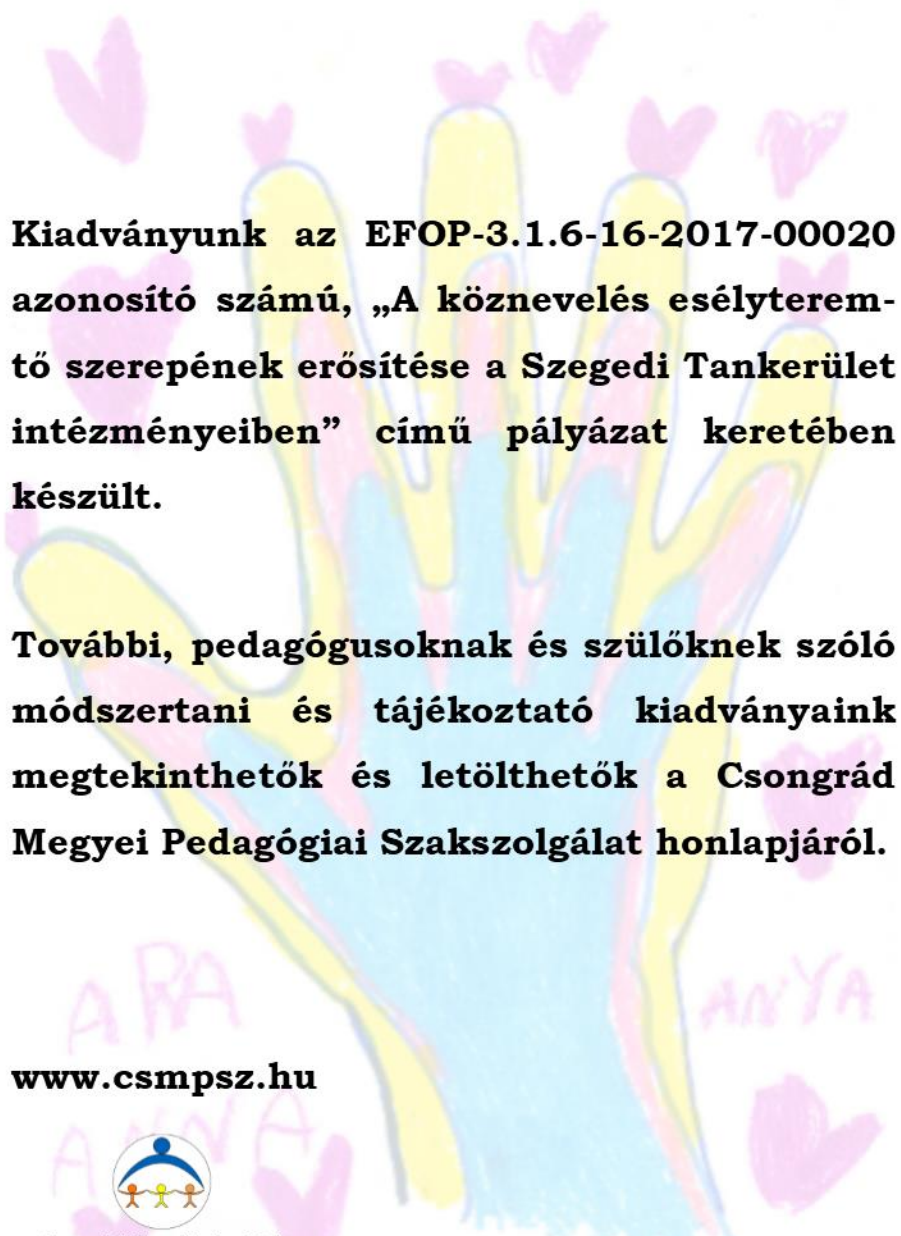
11. Mellékletek

1. sz. melléklet

A diszlexia diagnosztizálásának folyamata a CSMPSZ Szakértői Bizottság eljárásrendje alapján (2013)

A folyamat menetét jogilag az alábbi rendelet szabályozza: „15/2013. (II.26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről.”

**Kiadványunk az EFOP-3.1.6-16-2017-00020
azonosító számú, „A köznevelés esélyterem-
tő szerepének erősítése a Szegedi Tankerület
intézményeiben” című pályázat keretében
készült.**

**További, pedagógusoknak és szülőknek szóló
módszertani és tájékoztató kiadványaink
megtekinthetők és letölthetők a Csongrád
Megyei Pedagógiai Szakszolgálat honlapjáról.**

www.csmpsz.hu

Csongrád Megyei Pedagógiai
Szakszolgálat

SZÉCHENYI

Európai Unió
Európai Strukturális
és Beruházási Alapok

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

EFOP-3.1.6-16-2017-00020